

Validation of the Persian Version of the Social Capital Questionnaire in Recreational-Sports Clubs

Rasool Noroozi Seyed Hosseini^{1*}, Erfan Moradi²

- 1. Assistant Professor in Sports Management, Physical Education Department, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran*
- 2. Ph.D. Student in Sports Management, Physical Education Department, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran*

(Received: December 31, 2019; Accepted: April 12, 2020)

Abstract

Considering the importance of the social capital subject and its unique role in the context of a multifaceted phenomenon such as sports that can underpin various interdisciplinary studies and be of interest to researchers, the necessity of having a valid and reliable instrument matching the context of sports is increasingly felt. Therefore, this study aimed at determining the validity and reliability of the Persian version of the Social Capital Questionnaire in recreational-sports clubs by Forsell, Tower, and Polman (2018). The methodology of this study is descriptive-survey, and in terms of purpose, it is an applied study. The power-based sample size estimation was performed using SPSS Sample Power software. Indices such as confirmatory factor analysis based on structural equation modeling were used to evaluate the validity and reliability of the tool. In addition, maximum and average shared variance (for discriminant validity), average variance extracted (for convergent validity), and Cronbach's alpha and combined reliability (to estimate internal consistency and component reliability) were used. The results of all indices showed the desirable evaluation of the instrument in the sport context. In other words, empirical data supported the theoretical model of research. Therefore, it is recommended that the Persian version of the Social Capital questionnaire in the sports context can be used as a suitable tool for studying and evaluating the social capital in sports.

Keywords

Social Capital, Sports, Leisure time, Validation

---

* **Corresponding Author, Email:** rasool.norouzi@modares.ac.ir

اعتبارسنجی نسخه فارسی پرسشنامه سرمایه اجتماعی در باشگاه‌های تفریحی- ورزشی

رسول نوروزی سیدحسینی^{۱*}، عرفان مرادی^۲

۱. استادیار، گروه تربیت بدنی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
۲. دانشجوی دکترا، مدیریت ورزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۰۸ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۲۴)

چکیده

با توجه به اهمیت موضوع سرمایه اجتماعی و نقش بی‌بدیل آن در بستر پدیده‌های چندوجهی همچون ورزش، که می‌تواند زمینه‌ساز پژوهش‌های مختلف بین‌رشته‌ای باشد و پژوهشگران بدان توجه کنند، ضرورت داشتن ابزاری معتبر و پایا منطبق بر بستر ورزش بیش از پیش احساس می‌شود. بنابراین، هدف از پژوهش حاضر اعتبارسنجی نسخه فارسی پرسشنامه سرمایه اجتماعی در باشگاه‌های تفریحی- ورزشی فورسل، تاور، و پلمن (۲۰۱۸) بود. روش‌شناسی پژوهش حاضر توصیفی- پیمایشی و بر اساس هدف از نوع مطالعات کاربردی است. برآورد حجم نمونه مبتنی بر توان با استفاده از نرم‌افزار SPSS Sample power انجام پذیرفت. به جهت ارزیابی روایی و پایایی ابزار مورد نظر از شاخص‌هایی همچون تحلیل عاملی تأییدی مبتنی بر مدل‌سازی معادلات ساختاری، حداکثر و متوسط واریانس اشتراک‌گذاشته‌شده (جهت تشخیص اعتبار ممیز)؛ متوسط واریانس استخراج‌شده (جهت تشخیص اعتبار همگرا)؛ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (جهت برآورد همسانی درونی و پایایی سازه) استفاده شد و نتایج همه شاخص‌ها از ارزیابی مطلوب ابزار مورد نظر در بستر ورزش حکایت داشت. به بیانی دیگر داده‌های تجربی از مدل نظری پژوهش حمایت کرد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود از نسخه فارسی پرسشنامه سرمایه اجتماعی در بستر ورزش به منزله ابزاری مناسب برای مطالعه و ارزیابی سرمایه اجتماعی در ورزش استفاده کرد.

کلیدواژگان

اعتبارسنجی، اوقات فراغت، سرمایه اجتماعی، ورزش.

* رایانامه نویسنده مسئول: rasool.norouzi@modares.ac.ir

بیان مسئله

سرمایه اجتماعی^۱، به منزله یک ساختار اجتماعی، پدیده‌ای است که ریشه شکل‌گیری آن به قرن بیستم و آثار بوردیو^۲ (۱۹۸۶) و کلمن^۳ (۱۹۸۸) برمی‌گردد (Carrillo Álvarez & Riera 2017: 1) و از آن به مثابه یکی از مفاهیم محبوبی یاد می‌شود که در طول سال‌های اخیر در حوزه جامعه‌شناسی پدید آمده و دارایی مهم جامعه شناخته شده است (Forsell 2013: 2) و می‌تواند نقشی مهم در سلامت اجتماعی و فردی، رفاه ذهنی، و درک روابط بین افراد بازی کند (Carrillo Álvarez & Riera Romaní 2017: 1). مطالعه پیشینه موضوع از پیوند این مفهوم- سرمایه اجتماعی- با مفهومی دیگر، تحت عنوان ورزش، حکایت می‌کند که به زعم برخی محققان نهادی است که قادر به ایجاد پایگاه اجتماعی قابل توجهی است (Nicholson & Hoye 2008: 2). قاعدتاً بر اساس پتانسیل بالقوه ورزش، به منزله صنعتی پیچیده و چندوجهی، که دربرگیرنده جنبه‌های مختلف اقتصادی و سیاسی و فرهنگی و اجتماعی است، یافتن بینشی مناسب در خصوص مؤلفه‌های مرتبط با این حوزه می‌تواند به جهت پیدا کردن درکی عمیق و شرف‌اندیشانه در زمینه پیامدهای درگیر با آن مفید واقع شود. به همین منظور پژوهشگران در این پژوهش در پی آن بودند که به اعتبارسنجی نسخه فارسی پرسشنامه سرمایه اجتماعی فورسل^۴، تاور^۵، و پلمن^۶ (۲۰۱۸) در بستر ورزش با تأکید بر باشگاه‌ها و مراکز تفریحی- ورزشی پردازند و انتظار می‌رود محققان آتی بتوانند از این ابزار در پژوهش‌های خود در بستر ورزش استفاده کنند.

داشتن ابزاری معتبر و پایا در هر پژوهش قاعدتاً جزء ملزومات اصلی است که محققان در پژوهش‌های خود باید بدان توجه و تکیه کنند. زیرا اطمینان از درجه اعتبار و نیز ثبات ابزار مورد نظر می‌تواند زمینه‌ساز اعتبار درونی و بیرونی ابزار باشد و پژوهشگرانی که در سایر تحقیقات قصد به‌کارگیری آن را دارند بتوانند با اطمینان خاطر به موضوع مورد نظر در پژوهش خود پردازند و بر مبنای آن با دیدی بهتر و عمیق‌تر و صحیح به تفسیر نتایج اقدام کنند و پیشنهادهایی کاربردی و

1. Bourdieu
2. Social capital
3. Coleman
4. Forsell
5. Tower
6. Polman

مناسب به متخصصان و دست‌اندرکاران آن حوزه خاص ارائه دهند. به جهت اهمیت موضوعی همچون سرمایه اجتماعی و نقش بی‌بدیل آن در بستر پدیده‌های چندوجهی همچون ورزش، که بدون شک نقشی انکارناپذیر در همه جوامع دارد و می‌تواند زمینه‌ساز تحولات مختلف اجتماعی و سیاسی و فرهنگی و اقتصادی و مهم‌تر از همه سلامت روحی- روانی افراد باشد، واکاوی این مفهوم- سرمایه اجتماعی- در بستر ورزش اهمیتی دوچندان دارد. بنابراین، هدف محققان در این پژوهش اعتبارسنجی نسخه فارسی پرسشنامه‌ای بود که به طراحی ابعاد سرمایه اجتماعی در ورزش با تأکید بر باشگاه‌های تفریحی- ورزشی پرداخته است.

مبانی نظری

سرمایه اجتماعی، به منزله یک مفهوم، تعاریف و عملکردهای مختلف دارد. از منظر بورديو سرمایه اجتماعی مجموع منابع بالقوه است، که با داشتن شبکه‌ای پایدار از روابط کم‌وبیش با هم در ارتباطاند و به رسمیت شناخته می‌شوند. از منظر کلمن سرمایه اجتماعی نوع خاصی از منابع و ذاتی بودن ساختار روابط را نمایان می‌سازد. در تعریفی دیگر سرمایه اجتماعی «توانایی فعالانه در تضمین مزایا (منابع) عضویت در شبکه‌های اجتماعی یا دیگر ساختارهای اجتماعی» تعریف شده است (Nicholson & Hoyer 2008: 3). همچنین به زعم لین سرمایه اجتماعی سرمایه‌گذاری در روابط اجتماعی با بازده‌های مورد انتظار شناخته می‌شود (Lin 2002: 3). پاتنام^۱ نیز سرمایه اجتماعی را متشکل از دو مفهوم ارتباطی (فراگیر) و پیوندی (انحصاری) دانسته که می‌توانند به تقویت هویت منحصربه‌فرد افراد و گروه‌های همگن منجر شوند و زمینه توسعه روابط بین افراد را فراهم سازند (Tonts 2005: 138).

مفهوم «اجتماعی» به اهمیت تعاملات و روابط انسانی مثبت مربوط است و مفهوم «سرمایه» به نفوذ و اطلاعاتی اشاره می‌کند که ارزش‌های نهفته‌ای در خود دارد (Forsell 2013: 3). به واقع، سرمایه اجتماعی یک پارادایم نظری است که در سال‌های اخیر از منظر دانشگاهیان و سیاست‌مداران مورد اقبال قرار گرفته است. زیرا از طریق آن گروهی از افراد به دنبال راه‌هایی برای مفهوم‌سازی تغییرات اجتماعی، اقتصادی، جمعیتی، و سیاسی و تأثیر آنها بر جوامع بوده‌اند

1. Putnam

(Nicholson & Hoye 2008: 7). محققان بر این باورند که سرمایه اجتماعی بر مبنای افرادی شکل گرفته است که در شبکه‌های اجتماعی از طریق اعمال و تعامل با یکدیگر به خلق دوستی می‌پردازند (Forsell 2013: 3). بر همین اساس است که مشارکت در چنین شبکه‌هایی در بستر این مفهوم به افراد و جامعه نسبت داده می‌شود (Elmose-sterlund & Van der Roest 2017: 367) که به نوعی بر روابط اجتماعی به منزله فراهم‌کننده دسترسی به دارایی‌های مهم برای جوامع و افراد تأکید می‌کند (Forsell et al 2018: 107). توسعه نظریه سرمایه اجتماعی زمینه را برای درک سهم اجتماعی فعالیت‌های اوقات فراغت^۱ در جهت رفاه و بهزیستی جامعه فراهم می‌آورد (Forsell 2013: 16). مؤید این ادعا نیز تأیید شدن ارتباط بین سرمایه اجتماعی و اوقات فراغت و نیز اشکال متنوع آن از منظر محققان مختلف است (Forsell et al 2018: 108). اوقات فراغت زمان غیرمتمهده‌ای^۲ است که در آن فرد یک انتخاب اختیاری (داوطلبانه) و آزادانه برای فعالیت دارد. برخی نیز اوقات فراغت را یک تجربه اجتماعی می‌دانند که می‌تواند از طریق تعاملات در موقعیت‌های اجتماعی توسعه یابد. این مفهوم دربرگیرنده مؤلفه‌های مختلفی است که از ورزش و فعالیت‌های تفریحی^۳ به مثابه یکی از فعالیت‌های شناخته‌شده یاد می‌کند (Forsell 2013: 13-15). زیرا ظرفیت فعالیت‌های تفریحی و ورزشی از طریق انتخاب فعالیت‌های اوقات فراغتی فرصتی منحصر به فرد جهت برآورده کردن نیازهای افراد در اوقات فراغتشان و نیز پرداختن به اهداف اجتماعی را به صورت گسترده‌تر فراهم می‌کند (Forsell et al 2018: 108). تفریح به تنوعی از فعالیت‌های اوقات فراغتی اشاره می‌کند که یک فرد را بعد از کار بازسازی می‌کند و او طبیعتاً در جهت منافع شخصی یا اجتماعی با آن درگیر می‌شود. ورزش نیز بخشی از اوقات فراغت- شامل عملکرد نهادینه، رقابت، تلاش فیزیکی، و قوانین مورد توافق- قلمداد می‌شود (Forsell 2013: 15). یک بررسی اجمالی از گفتمان‌های عمومی مرتبط با فعالیت‌های تفریحی و ورزشی در بستر اوقات فراغت نشان می‌دهد سیاست‌مداران، دانشگاهیان، مدیران ورزشی، سیاست‌گذاران، روزنامه‌نگاران، ورزشکاران، و مفسران بر این باورند که فعالیت‌های تفریحی- ورزشی وسیله‌ای

-
1. Leisure
  2. Non-obligated
  3. Recreational activities

برای ایجاد و توسعه و حفظ سرمایه اجتماعی هستند (Nicholson & Hoye 2008: 2) و میان عناصر اجتماعی مختلف در یک جامعه راهی برای ایجاد سرمایه اجتماعی مثبت شناخته می‌شوند (Skinner et al 2008: 260). ازین‌رو، محققان مختلف آن را یکی از ارزش‌های سرمایه اجتماعی می‌دانند (Forsell et al 2018: 108). این پیش‌فرض که ورزش می‌تواند در توسعه سرمایه اجتماعی نقش داشته باشد مبتنی بر ویژگی‌های خاص فعالیت‌های تفریحی-ورزشی است؛ از جمله ایجاد و حفظ روابط و انسجام اجتماعی بین اعضا، فعال‌سازی اجتماعی، و فرایندهای متقابل به واسطه عضویت در باشگاه‌ها و کار داوطلبانه (Theeboom et al 2012: 7). بهبود عزت‌نفس و وحدت در جهت پیشرفت جامعه و تسهیل شمول اجتماعی^۱ است (Skinner et al 2008: 255). ورزش به منزله یکی از مظاهر فردی-اجتماعی، ضمن حفظ و بقای سلامت روحی و جسمی آحاد جامعه، جهت ایفای صحیح نقش‌های فردی و خانوادگی و اجتماعی، اهمیت دارد (مرزن‌کلاته و همکاران ۱۳۹۳: ۱۴۱) و می‌تواند وسیله‌ای برای تشویق حس هویت اجتماعی باشد و در نتیجه به کاهش رفتار ضد اجتماعی کمک کند (Skinner et al 2008: 260).

پاتنام در همین زمینه استدلال می‌کند که مشارکت فعال در ورزش نه‌تنها فرایندهای مربوط به انسجام اجتماعی را تضمین می‌کند، بلکه سازوکاری را در رابطه با پیوند اجتماعی به واسطه همکاری در بستر آن-ورزش-ارتقا می‌بخشد (Skinner et al 2015: 7). نقش ورزش در توسعه سرمایه اجتماعی، همان‌گونه که سازمان‌هایی همچون اتحادیه اروپا و دولت‌های ملی مطرح کرده‌اند، به نظر می‌رسد از پیش‌فرض‌هایی در خصوص ارزش ذاتی ورزش و کیفیت و ظرفیت مناسب آن نشئت گرفته باشد (Nicholson et al 2013: 149). تحول و دگرگونی نهاد ورزش خارج از جامعه شکل نمی‌گیرد؛ توسعه آن در پیوند نزدیک با محیط اجتماعی، که کنش درون آن انجام می‌گیرد، تحقق می‌یابد. به عبارت دیگر، ورزش همچون سایر نهادهای اجتماعی بازتاب روابط اجتماعی جامعه است. فعالیت اجتماعی و عضویت در باشگاه‌ها و گروه‌های ورزشی یکی از اشکال کلیدی معاشرت در زندگی اجتماعی است که پاتنام آن را عنصری مهم در سرمایه اجتماعی شخص می‌داند و بر آن است که گروه‌های ورزشی شبکه‌هایی را ایجاد می‌کنند که باعث

1. Social inclusion

گسترش مشارکت اجتماعی افراد می‌شود (پارسامهر و همکاران ۱۳۹۶: ۱۸-۲۰). باشگاه‌های تفریحی- ورزشی جامعه، در کنار ارائه برنامه‌ها و خدمات محلی، به منظور برآوردن انتظارات جامعه، در رابطه با فراهم آوردن فرصت برای فعالیت جسمانی و تفریحی و رقابتی، نقشی کلیدی هم در توسعه ورزش هم در فعالیت‌های تفریحی ایفا می‌کنند (Forsell et al 2018: 108) و می‌توانند در قالب عرصه‌های اجتماعی شدن به این معنا شناخته شوند که اعضای آن‌ها با شرکت منظم در باشگاه طی یک دوره زمانی خاص بر هنجارهای خاص باشگاه تأثیر خواهند گذاشت (Elmose-sterlund & Van der Roest 2017: 370).

پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش نشان داد هم در بستر ورزش هم در سایر حوزه‌های خدماتی پژوهش‌های مختلف با تأکید بر نقش سرمایه اجتماعی انجام شده است. مثلاً در یکی از پژوهش‌ها محققان اعتباریابی ابزار سرمایه اجتماعی را در بستر پیمایش‌های سلامت بررسی کرده‌اند و حاصل این پژوهش دسته‌بندی سرمایه اجتماعی در دو بعد ساختاری (پیوندی-ارتباطی) و شناختی متشکل از مؤلفه‌هایی همچون اعتماد و اشتراک‌گذاری و تعامل بوده است (Harpham et al 2002). در پژوهشی دیگر گروهی نقش سرمایه اجتماعی در ورزش استرالیا را واکاوی کرده‌اند و نتیجه این بررسی مد نظر قرار دادن ابعادی همچون جامعه‌پذیری، هویت تیمی به نفع جامعه، و مشارکت ورزشی بوده است (et al 2009 Zakus). در مطالعه‌ای دیگر، که با هدف اعتباریابی پرسشنامه یکپارچه اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی با تمرکز بر برنامه‌های کاربردی در کشورهای در حال توسعه انجام شد، محققان شش بعد گروه‌ها و شبکه‌ها، اعتماد و همبستگی، اقدام جمعی و همکاری، اطلاعات و ارتباطات، انسجام اجتماعی و توانمندسازی، و اقدام سیاسی را شناسایی کرده‌اند (Wordl 2004). در پژوهشی دیگر، که با هدف چارچوبی برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی در بریتانیا انجام شده است، ابعادی همچون مشارکت اجتماعی، درگیری ذهنی، مشارکت مدنی، شبکه‌سازی و حمایت اجتماعی، و اعتماد متقابل شناسایی شده‌اند (Harper & Kelly 2003). در تحقیقی که در سال‌های اخیر با هدف بررسی سرمایه اجتماعی و سلامت جامعه در کشور چین انجام شده است محققان سرمایه اجتماعی را در دو بعد ارتباطی (فراگیر) و پیوندی

(انحصاری) دسته‌بندی کرده‌اند و بر مبنای آن به واکاوی این مفهوم پرداخته‌اند (Zhang & Jiang 2019). همچنین، هنجارهای عمومی، ارتباطات دوستانه، اعتماد، و با هم بودن در قالب مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی را ناریان و کاسیدی^۱ (۲۰۰۱) و اعتماد، پذیرش و تحمل، دوستی، و پویایی گروهی را اونیکس و بولن^۲ (۲۰۰۰) بررسی کرده‌اند.

با توجه به آنچه آمد می‌توان گفت، هرچند در کشورهای مختلف محققان اقدام به سنجش سرمایه اجتماعی کرده‌اند، این اقدام آن‌ها یا به طور خاص در بستر ورزش و فعالیت‌های تفریحی به صورت محدود بوده یا به حوزه‌های دیگر معطوف شده است. این موضوع محققان را بر آن داشت تا با توجه به خلأ پژوهشی موجود به سنجش سرمایه اجتماعی در بستر ورزش و فعالیت‌های تفریحی اقدام کنند؛ به وسیله ابزاری که به طور ویژه برای این حوزه تهیه شده است.

روش تحقیق

روش‌شناسی پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی و بر اساس هدف از نوع مطالعات کاربردی است.

روش نمونه‌گیری

در این پژوهش برآورد حجم نمونه بر اساس هدف تحقیق مبتنی بر توان آماری با استفاده از نرم‌افزار برآورد حجم نمونه^۳ بود. ازین‌رو، با در نظر گرفتن پیش‌فرض‌های لحاظ‌شده در نرم‌افزار مبنی بر سطح آلفای ۰/۰۱، توان آماری ۰/۸۰، و اندازه اثر ۰/۰۳ برای هر مؤلفه سرمایه اجتماعی حجم نمونه مورد نظر، با در نظر گرفتن روش نمونه‌گیری تصادفی، تعداد ۳۲۶ نفر از مشارکت‌کنندگان در باشگاه‌های تفریحی-ورزشی سطح شهر کرمانشاه بودند که به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شدند.

اعتبارسنجی ابزار تحقیق

ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه بیست‌سؤالی بود که فورسل، تاور، و پلمن (۲۰۱۸) جهت اجرای سرمایه اجتماعی در باشگاه‌های تفریحی و ورزشی طراحی کرده بودند. بدین منظور،

---

1. Narayan
2. Onyx
3. SPSS Sample power

با استفاده از روش بازترجمه، صحت ترجمه پرسشنامه مذکور را تعدادی از افراد متخصص تأیید کردند. فرایند این اقدام بدین صورت بود که ابتدا پرسشنامه مورد نظر را دو تن از کارشناسان مسلط به موضوع ترجمه کردند و سپس برگردان فارسی گویه‌های ترجمه‌شده در اختیار دو تن از افراد متخصص و مسلط به زبان انگلیسی، برای ترجمه گویه‌ها از فارسی به انگلیسی، قرار گرفت. در ادامه، با مقایسه هر دو متن و اصلاحات جزئی، نسخه جامع و نهایی پرسشنامه سرمایه اجتماعی در باشگاه‌های تفریحی- ورزشی تدوین شد و جهت ارزیابی روایی محتوایی و صوری در اختیار شش تن از استادان حوزه مدیریت ورزش و جامعه‌شناسی ورزش قرار گرفت.

در پژوهش حاضر، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی به جهت تحلیل یافته بهره گرفته شد. نخست با استفاده از آمار توصیفی، وضعیت جمعیت‌شناختی، شاخص‌های پراکندگی و توصیفی نمونه آماری بررسی شد. در بخش دوم نیز جهت اعتبارسنجی ابزار پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری، و شاخص‌هایی از قبیل حداکثر واریانس به اشتراک گذاشته شده^۱ و متوسط واریانس اشتراک گذاشته شده^۲ (جهت تشخیص اعتبار ممیز یا روایی واگرا^۳)، متوسط واریانس استخراج شده^۴ (جهت تشخیص اعتبار (روایی) همگرا^۵)، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۶ (جهت برآورد همسانی درونی و پایایی سازه)، با استفاده از ماکرو طراحی شده توسط جیمز کسگین^۷ بهره گرفته شد. گفتنی است تحلیل‌های آماری به کمک دو نرم‌افزار SPSS و AMOS صورت پذیرفت.

یافته‌ها

در بخش آمار توصیفی، پس از بررسی سؤالات مندرج در فرم جمعیت‌شناختی پژوهش، اطلاعات نمونه آماری به شرحی بود که در ادامه می‌آید. بیشترین بازه سنی مربوط به افراد ۲۱ تا ۳۰ سال با ۵۴ درصد و کمترین بازه مربوط به افراد ۵۱ سال به بالا با حدود ۳/۴ درصد بود. بیشترین سطح تحصیلات

1. Maximum shared variance
2. Average shared variance
3. Discriminant Validity
4. Average Variance Extractad (AVE)
5. Convergent validity
6. Composite Reliability
7. James Gaskin (Stats Tools Package)

افراد مربوط به سطح کارشناسی با بیش از ۴۱ درصد و کمترین سطح مربوط به افراد زیر دیپلم با ۴ درصد بود. همچنین ۴۲/۳ درصد افراد درآمد ماهیانه کمتر از ۲ میلیون تومان داشتند و ۱۲/۶ درصد درآمد ماهیانه بیش از ۳/۵ میلیون. توزیع جنسیت مشارکت‌کنندگان به سمتی بود که مردان نسبت به زنان از تراکم جنسیت بالاتری برخوردار بودند؛ بدین نحو که از مجموع ۳۲۶ نمونه آماری در این پژوهش بالغ بر ۶۵ درصد افراد از گروه مردان (۲۱۰) و ۳۵ درصد افراد از گروه زنان (۱۱۶) بودند.

جدول ۱. توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

متغیر	فراوانی	درصد	متغیر	متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت						
مرد	۲۱۰	۶۵	زیر دیپلم		۱۳	۴
زن	۱۱۶	۳۵	دیپلم		۴۴	۱۳٫۵
مجموع	۳۲۶	۱۰۰	کاردانی		۱۴	۴٫۳
زیر ۲۰ سال	۳۵	۱۰٫۷	کارشناسی	تحصیلات	۱۲۱	۳۷٫۱
بین ۲۱ تا ۳۰ سال	۱۷۶	۵۴	ارشد و بالاتر		۱۳۴	۴۱٫۱
بین ۳۱ تا ۴۰ سال	۷۶	۲۳٫۳	کمتر از ۲ میلیون		۱۳۸	۴۲٫۳
بین ۴۱ تا ۵۰ سال	۲۸	۸٫۶	بین ۲ تا ۳٫۵ میلیون	درآمد ماهیانه	۱۴۷	۴۵٫۱
بیش از ۵۰ سال	۱۱	۳٫۴	بیش از ۳٫۵ میلیون	(تومان)	۴۱	۱۲٫۶

ارزیابی توزیع طبیعی متغیرها

جهت بررسی طبیعی بودن توزیع متغیرها از آزمون چولگی^۱ و کشیدگی^۲ استفاده شد.

جدول ۲. ارزیابی توزیع نرمال بودن متغیرها

مؤلفه	چولگی	خطای انحراف استاندارد	کشیدگی	خطای انحراف استاندارد
هنجارهای رفتار	-۰/۳۹۱	۰/۱۳۵	۰/۳۴۹	۰/۲۶۹
پذیرش دوستانه	-۰/۰۸۴	۰/۱۳۵	-۰/۱۸۶	۰/۲۶۹
اعتماد متقابل	-۰/۴۶۹	۰/۱۳۵	۱/۸۸۷	۰/۲۶۹
حکمرانی	۰/۷۰۵	۰/۱۳۵	۰/۵۵۶	۰/۲۶۹

1. Skewness

2. Kurtosis

بر اساس یافته‌های جدول ۲ و دامنه در نظر گرفته شده از سوی صاحب نظران در خصوص حد قابل قبول برای تصمیم‌گیری در زمینه توزیع طبیعی متغیرها (۲-+)، می‌توان گفت همه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بررسی شده در این پژوهش از توزیع طبیعی برخوردارند و می‌توان با اطمینان خاطر از رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری کوواریانس محور، که یکی از پیش فرض‌های اصلی آن نرمال بودن متغیرهاست، به جهت بررسی هدف پژوهش استفاده کرد.

جدول ۳. گویه‌های پرسشنامه

آیتم‌ها	میانگین	بار عاملی	واریانس تبیین شده
F_A1	۳/۴۶	۰/۷۶	۰/۵۷
F_A2	۳/۴۷	۰/۸۶	۰/۷۴
F_A3	۲/۵۳	۰/۸۳	۰/۶۹
F_A4	۳/۷۲	۰/۸۶	۰/۷۴
F_A5	۳/۳۹	۰/۸۲	۰/۶۷
F_A6	۳/۶۵	۰/۷۹	۰/۶۲
F_A7	۳/۷۲	۰/۸۱	۰/۶۵
F_A8	۲/۱۴	۰/۳۴	۰/۱۱
N_B1	۳/۳۶	۰/۸۴	۰/۷۰
N_B2	۳/۲۰	۰/۹۱	۰/۸۱
N_B3	۳/۲۳	۰/۸۸	۰/۷۷
N_B4	۳/۲۵	۰/۸۶	۰/۷۴
T_R1	۳/۸۵	۰/۷۱	۰/۵۰
T_R2	۴/۱۰	۰/۷۵	۰/۵۶
T_R3	۳/۹۰	۰/۷۹	۰/۶۲
T_R4	۳/۷۰	۰/۶۵	۰/۴۲
G1	۲/۸۵	۰/۸۶	۰/۷۴
G2	۲/۷۱	۰/۷۷	۰/۵۹
G3	۳/۰۸	۰/۸۱	۰/۶۵
G4	۳/۰۱	۰/۷۸	۰/۶۰

بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند که طبق گفته هیر و همکارانش اگر این مقدار برابر یا بیشتر از $0/7$ ($0/7$) حد ایده‌آل و بیشتر از $0/6$ (حد مطلوب) برآورد شود، مؤید آن است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر است و یکی از شاخص‌های اعتبار سازه در خصوص آن مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود (Hair et al 2016). نتایج بارهای عاملی گویه‌های پرسشنامه در جدول ۳ به صورت کامل آمده است.

در کنار بارهای عاملی مربوط به تک‌تک گویه‌ها، میانگین و مقدار واریانس تبیین‌شده هر گویه نیز در جدول ۳ آمده است و همان‌گونه که مشاهده می‌شود در خصوص مؤلفه پذیرش دوستانه پرسش «حضور در باشگاه افراد را با هم پیوند می‌دهد» نسبت به سایر سؤالات از میانگین بیشتر و در عین حال نسبت به سایرین از درصد واریانس تبیین‌شده بیشتری برخوردار بوده است. در خصوص مؤلفه هنجارهای رفتار نیز پرسش «در باشگاه ما رفتارها بر پایه انتظارات حکم‌فرماست» میانگین بیشتر و پرسش «اعضای باشگاه که رفتار نامناسب دارند توبیخ می‌شوند» نسبت به سایر گویه‌های مؤلفه هنجارهای رفتار درصد واریانس تبیین‌شده بیشتری داشته است. از بین گویه‌های هر چهار مؤلفه در نظر گرفته‌شده به عنوان عوامل سرمایه اجتماعی در باشگاه‌های تفریحی-ورزشی به استناد نقطه برش حداقل $0/6$ یکی از آیتم‌ها (F_A8) با توجه به عدم کسب شاخص حداقلی از ادامه روند تحلیل کنار گذاشته شد و مابقی گویه‌ها در این بخش تأیید شد. سایر اطلاعات تکمیلی در جدول ۳ به تفصیل آمده است.

شاخص دیگر، تحت عنوان متوسط واریانس استخراج‌شده، به جهت ارزیابی اعتبار (روایی) همگرا در بین مؤلفه‌هاست. نقطه برش مورد نظر برای این شاخص حداقل $0/50$ در نظر گرفته شده است (Henseler et al 2016). بر اساس نتایج جدول ۴، مقادیر ذیل شاخص AVE در خصوص همه مؤلفه‌ها از وضعیت مطلوبی در رابطه با اعتبار همگرا برخوردارند.

دو شاخص دیگر به جهت بررسی اعتبار (روایی) این بار در سطح واگرا شاخص‌های ASV و MSV هستند که با حداکثر واریانس به اشتراک گذاشته‌شده و متوسط واریانس به اشتراک گذاشته‌شده شناخته می‌شوند. بر اساس نظر جیمز گسکین برای این شاخص‌ها لازم است به نتایج حاصل از

ارزیابی معیارهای $MSV < AVE$ و $ASV < AVE$ دقت شود و بر مبنای آن نسبت به برآورد اعتبار واگرای مؤلفه‌ها تصمیم‌گیری شود. با توجه به نتایج این شاخص‌ها می‌توان اعتبار واگرای هر چهار مؤلفه را تأیید کرد.

در بخش مربوط به ارزیابی قابلیت اعتماد پرسشنامه (یکی دیگر از الزامات تأیید مدل اندازه‌گیری) از دو روش آماری ضریب آلفای کرونباخ جهت ارزیابی همسانی درونی پرسشنامه‌ها و روش پایایی ترکیبی یا پایایی سازه پرسشنامه استفاده شد. دلیل استفاده از روش پایایی ترکیبی در کنار ضریب آلفای کرونباخ این بود که ضریب آلفای کرونباخ وزن همه آیت‌های یک متغیر را یکسان در نظر می‌گیرد. ازین‌رو، جهت برآورد پایایی آیت‌های متغیرهایی که با رویکرد مدل‌سازی معادله ساختاری استفاده می‌شوند روش پایایی ترکیبی نیز پیشنهاد شده است (Hair et al 2016). با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۴ این دو شاخص، از آنجا که مقادیر به‌دست‌آمده آن‌ها بیشتر از نقطه برش (یعنی ۰/۷) در نظر گرفته شده است، تأیید شد.

بر اساس نتایج جدول ۴ همه مؤلفه‌ها هم‌جهت و به صورت مثبت با یک‌دیگر ارتباط داشته‌اند و این ارتباط به صورت معنادار گزارش شده است؛ به گونه‌ای که مؤلفه حکمرانی با هنجارهای رفتار دارای ضریب همبستگی ۰/۳۸، مؤلفه اعتماد متقابل با پذیرش دوستانه دارای ضریب همبستگی ۰/۵۳، و مؤلفه حکمرانی با اعتماد متقابل دارای ضریب همبستگی ۰/۴۱ بودند.

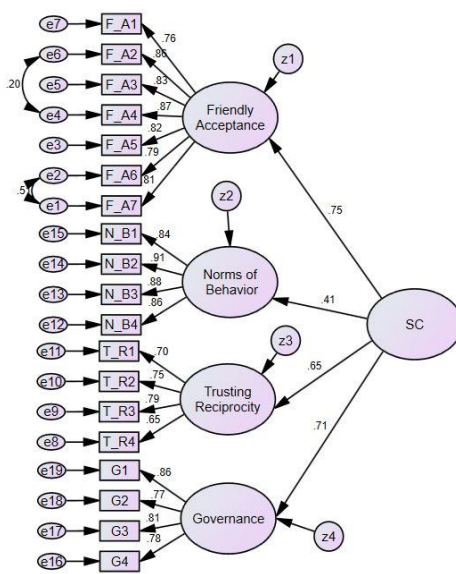
جدول ۴. نتایج اعتبار همگرا، واگرا، پایایی، و ضرایب همبستگی مؤلفه‌ها

۴	۳	۲	۱	ASV	MSV	AVE	CR	α	
			۰/۸۷۳	۰/۰۹۲	۰/۱۵۱	۰/۷۶۳	۰/۹۲۸	۰/۹۲۵	۱. هنجارهای رفتار
		۰/۸۲۰	۰/۲۴۳	۰/۲۰۸	۰/۲۸۴	۰/۶۷۳	۰/۹۳۵	۰/۹۲۷	۲. پذیرش دوستانه
	۰/۷۲۷	۰/۵۳۳	۰/۲۵۹	۰/۱۷۵	۰/۲۸۴	۰/۵۲۹	۰/۸۱۷	۰/۸۰۹	۳. اعتماد متقابل
۰/۸۰۶	۰/۴۱۸	۰/۵۳۱	۰/۳۸۸	۰/۲۰۲	۰/۲۸۲	۰/۶۵۰	۰/۸۸۱	۰/۸۷۰	۴. حکمرانی

به طور کلی، شاخص‌هایی را که برای برازش مدل‌ها در رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده می‌شود می‌توان در سه دسته تقسیم کرد: برازش مطلق^۱، شاخصی که نشان می‌دهد تا چه میزان

1. Absolute fit

مدل فرضی پیشنهادی شبیه مدل مشاهدات است. از جمله شاخص‌های این دسته می‌توان به ریشه میانگین مجذور برآورد تقریبی^۱، کای دو^۲، و شاخص نیکویی برازش^۳ اشاره کرد؛ برازش تطبیقی^۴، شاخصی که نشان‌دهنده موقعیت نسبی مدل بین بدترین برازش با بهترین برازش آن است. از جمله شاخص‌های این دسته می‌توان به شاخص برازش هنجار شده^۵ یا به عبارتی شاخص بتلر^۶ و بونت^۷، توکر لويس^۸، و شاخص برازش تطبیقی^۹ اشاره کرد؛ برازش مقتصد^{۱۰}، که شامل شاخص‌هایی از قبیل کای اسکور هنجار شده^{۱۱} و شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد^{۱۲} است.

شکل ۱. تحلیل عاملی مرتبه دوم

1. Root Mean Square Error of Approximation
2. χ^2 goodness-of-fit statistic
3. Goodness-of-Fit Index
4. Comparative fit
5. Normed Fit Index
6. Bentler
7. Bonett
8. Tucker & Lewis (TLI)
9. Comparative Fit Index
10. Parsimonious fit
11. CMIN/DF
12. RMSEA

جدول ۵. نتایج ارزیابی برازش کلیت مدل عاملی مرتبه دوم

RMSEA	NFI	TLI	PCFI	CFI	GFI	RMR	CMIN/DF	
۰/۰۶۸	۰/۹۱۷	۰/۹۴۰	۰/۸۲۱	۰/۹۴۸	۰/۸۸۶	۰/۰۳۶	۲/۵۰۲	مقادیر
۰/۰۸	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۸۰	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۰۵	۵	حد آستانه

همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد مدل اندازه‌گیری مرتبه دوم، مربوط به معرف‌های عامل سرمایه اجتماعی در باشگاه‌های تفریحی- ورزشی، به استناد شاخص‌های ارزیابی مدل اندازه‌گیری، از برازش مناسب برخوردار بوده است. همچنین، بر اساس نتایج جدول ۶ بین چهار مؤلفه در نظر گرفته شده برای متغیر سرمایه اجتماعی در ورزش (در بررسی تحلیل عاملی مرتبه دوم) به ترتیب مؤلفه‌های «پذیرش دوستانه»، «حکمرانی»، «اعتماد متقابل»، و «هنجارهای رفتاری» بیشترین سهم را در رابطه با مقدار سهم از واریانس تبیین شده به خود اختصاص دادند. با عنایت به نتایج به دست آمده می‌توان از تأیید شدن همه ضرایب مسیر و معناداری هر یک از روابط نیز یاد کرد.

جدول ۶. نتایج ارزیابی و معناداری تحلیل عاملی مرتبه دوم

سطح معناداری	واریانس تبیین شده	آماره تی	ضریب مسیر	مؤلفه‌ها	متغیر
۰/۰۰۱	۰/۵۵	۷/۵۹	۰/۷۴	پذیرش دوستانه	سرمایه اجتماعی
۰/۰۰۱	۰/۱۷	۵/۵۰	۰/۴۱	هنجارهای رفتار	
۰/۰۰۱	۰/۴۳	۶/۶۷	۰/۶۵	اعتماد متقابل	
۰/۰۰۱	۰/۵۱	۷/۳۱	۰/۷۱	حکمرانی	

بحث و نتیجه

با توجه به نتایج به دست آمده از مراحل مختلف اعتبارسنجی ابزار مورد نظر، به صورت کلی، پس از بررسی ارزیابی‌های مختلف (جهت اعتبارسنجی پرسشنامه)، می‌توان گفت ابزار طراحی شده در بستر ورزش کشور، با تأکید بر باشگاه‌های ارائه‌دهنده خدمات تفریحی- ورزشی، مناسب است و محققان آتی می‌توانند از این ابزار در پژوهش‌های خود جهت بررسی سرمایه اجتماعی در بستر ورزش استفاده کنند. مؤید این ادعا حمایت داده‌های تجربی از مدل نظری پژوهش است که به

دست آمدن شاخص‌های برازش مطلوب بر این امر صحنه گذاشت. این موضوع در قالب شاخص‌های برازش و اعتبارسنجی درونی و بیرونی مدل نمایان شده است. در این پژوهش، شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد، که یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی مدل‌های آزمون‌شده در رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری است، برابر با $0/068$ به دست آمد؛ مقداری که کمتر از حد آستانه قابل قبول $0/08$ بود. از جمله شاخص‌های دیگر جهت ارزیابی مدل آزمون‌شده شاخص‌های برازش هنجار شده و شاخص توکر لوئیس بود؛ دو شاخصی که در کنار شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد شاخص‌های مهم جهت گزارش ارزیابی مدل‌ها در رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری قلمداد می‌شوند. نتیجه ارزیابی این دو شاخص (شاخص‌های برازش هنجار شده و شاخص توکر لوئیس) به ترتیب $0/917$ و $0/940$ به دست آمده و از آنجا که حد آستانه برای مطلوب دانستن این شاخص‌ها حداقل $0/90$ اعلام شده است می‌توان گفت این شاخص‌ها نیز مناسب و مطلوب به دست آمده‌اند. سایر شاخص‌ها و اطلاعات به دست آمده در خصوص ارزیابی مدل آزمون‌شده در جدول ۵ به تفصیل آمده است. در مجموع، با بررسی مقادیر به دست آمده از تجزیه و تحلیل نتایج و خروجی یافته‌ها می‌توان گفت داده‌های تجربی از مدل نظری پژوهش حمایت کردند. به بیان دیگر، چهار مؤلفه در نظر گرفته شده برای سرمایه اجتماعی در بستر ورزش به خوبی توانست در نمونه مورد بررسی اجرا شود.

همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد، در این پژوهش سرمایه اجتماعی در قالب چهار مؤلفه پذیرش دوستانه، حکمرانی، اعتماد متقابل، و هنجارهای رفتار معرفی شد. هر یک از این چهار مؤلفه به ترتیب توانستند سهمی در تبیین عامل سرمایه اجتماعی در بستر ورزش داشته باشند. مؤلفه پذیرش دوستانه نسبت به سایر مؤلفه‌ها بیشترین سهم و هنجارهای رفتار نسبت به سایر مؤلفه‌ها کمترین سهم را در تبیین سرمایه اجتماعی در بستر ورزش به خود اختصاص دادند. در پژوهش‌های پیشین نیز پژوهشگران نقش هر یک از این مؤلفه‌ها را در بستر ورزش یا دیگر صنایع خدماتی، در ارتباط با سرمایه اجتماعی، تأیید کرده‌اند که در ادامه به بررسی هر یک از این ابعاد پرداخته خواهد شد. مؤلفه پذیرش دوستانه با ضریب مسیر $0/74$ سهم قابل توجهی نسبت به سایر مؤلفه‌ها به دست آورد. پذیرش دوستانه به معنای مورد قبول واقع شدن از منظر دیگران (Forsell et al 2018:)

110) و در قالب نشان دادن ابراز علاقه، کنجکاوی داشتن، و احترام به آن‌ها نمود پیدا می‌کند. این جنبه از سرمایه اجتماعی در ارتباط با ایجاد احساس مطلوب در جامعه و پذیرش تفاوت‌ها قلمداد شده است (Forsell 2013: 55). در مراکز تفریحی و باشگاه‌های ورزشی، از آنجا که اعضای باشگاه‌ها با یکدیگر پیوند نزدیک برقرار می‌کنند و بعضاً دارای خرده‌فرهنگ‌های مختلف و بافت‌های اجتماعی متنوع‌اند، برای صاحبان باشگاه‌ها حائز اهمیت است که خدمات ارائه‌شده آن‌ها از سوی اعضای باشگاه مورد قبول باشد. زیرا این وضعیت می‌تواند حس وفاداری آن‌ها را در پی داشته باشد. از سوی دیگر، پذیرش یک‌سویه نیست و در قالب باشگاه‌های ورزشی به عنوان عرصه‌ای دوسویه نیز خوانده می‌شود؛ از آن جهت که اعضای باشگاه نیز نسبت به سایر مشارکت‌کنندگان حس کنجکاوی دارند و مایل‌اند که نسبت به پذیرش آن‌ها به عنوان هم تیمی و عضوی از خانواده ورزشی اقدام نمایند. این مؤلفه- پذیرش دوستانه- در پژوهش‌های پیشین یکی از پارامترهای مهم و مؤثر در تبیین نقش سرمایه اجتماعی در جامعه شناخته شده است (Harpham et al 2002; Zakus et al 2009; Onyx & Bullen 2000) و مؤید این موضوع نیز بوده که در بستر ورزش مؤلفه پذیرش دوستانه جزء عواملی است که باید بدان توجه کرد و تأییدکننده یافته‌های این بخش از پژوهش حاضر نیز بود.

حکمرانی مؤلفه دومی بود که در این پژوهش با ضریب مسیر $0/71$ و نیز بالغ بر 50 درصد از حجم واریانس تبیین شد و توانست به منزله یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در ورزش نقش داشته باشد. حکمرانی منعکس‌کننده بخشی از دموکراسی قلمداد شده و به اعضای باشگاه فرصت یادگیری درباره نحوه اداره باشگاه، ابراز عقیده، مشارکت، و اظهارنظر در زمینه مسائل داخلی باشگاه را می‌دهد (T. E. Forsell 2013: 57). این موضوع، چنانچه به خوبی اجرا شود، می‌تواند حس اعتمادبه‌نفس را تقویت کند. همچنین منجر به این شود که اعضا در مسائل مختلف، بر حسب درجه اهمیت و ضرورت، در تصمیم‌گیری‌ها نقش داشته باشند. بنابراین، ضرورت دارد دست‌اندرکاران به این موضوع به‌ویژه در بستر ورزش و در قالب حکمرانی خوب بیش از پیش توجه کنند. زیرا هم در بستر ورزش هم در سایر حوزه‌های خدماتی موضوع حکمرانی، به منزله یکی از مؤلفه‌های مؤثر سرمایه اجتماعی، در پژوهش‌های پیشین یاد شده است (Harper & Kelly

پژوهش نیز هست. (Onyx & Bullen 2000; Wordl 2004; 2003)؛ که به نوعی حمایت‌کننده یافته‌های این بخش از

مؤلفه سوم سرمایه اجتماعی در بستر ورزش اعتماد متقابل با ضریب تأثیر ۰/۶۵ بود. این مؤلفه حدود ۴۳ درصد از واریانس سرمایه اجتماعی در ورزش را تبیین کرد؛ مؤلفه‌ای که همچون سایر مؤلفه‌ها در کنار ضرایب مسیر مثبت و معنادار از شدت تأثیر مناسب به جهت مقدار اثرگذاری نیز برخوردار بود. به لحاظ اهمیت، بسیاری از محققان احساس می‌کنند سرمایه اجتماعی به شدت وابسته به وجود اعتماد در یک شبکه است. همچنین، از آن به منزله منبعی با ارزش پنهان یاد می‌شود که منجر به کارآمدی و اثربخشی گروه خواهد شد. برقراری حس اعتماد بین مدیران باشگاه و اعضا، قاعدتاً، می‌تواند به داشتن سرمایه اجتماعی قوی‌تر بینجامد و بهزیستی و رفاه اجتماعی را به دنبال بیاورد؛ وضعیتی که اگر مهم‌ترین هدف اعضای یک جامعه از پرداختن به ورزش نباشد، بدون شک، یکی از اهداف اصلی پرداختن افراد به ورزش است. اعتماد متقابل در باشگاه‌های ورزشی خود به خود به وجود نمی‌آید و لازمه آن شاید صداقت مدیران و سایر اعضا با مشارکت‌کنندگان باشد. به همین دلیل است که در پژوهش‌های مختلف از آن به منزله یکی دیگر از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، چه در بستر ورزش چه در سایر حوزه‌ها، یاد کرده‌اند (Harpham et al 2002; Zakus et al 2009;) (Onyx & Bullen 2000; Erickson & Benton 2019; Wordl 2004).

چهارمین مؤلفه یا به تعبیری آخرین مؤلفه سرمایه اجتماعی در بستر ورزش هنجارهای رفتار است؛ مؤلفه‌ای که محققان مختلف نیز آن را یکی از اجزای سرمایه اجتماعی دانسته‌اند (Erickson & Benton 2019; Harper & Kelly 2003; Narayan & Cassidy 2001; Wordl 2004) و در این پژوهش نیز هم‌سو با تحقیقات پیشین، با ضریب تأثیر ۰/۴۱ و چیزی در حدود ۱۷ درصد تبیین واریانس سرمایه اجتماعی، نقش بازی کرد. این مؤلفه نیز در سطح معناداری و شدت اثر مثبت ارزیابی شد. هنجارهای رفتار راهنمایی‌هایی را درباره آنچه انتظار می‌رود و از نظر رفتار در گروه پذیرفته نمی‌شود ارائه می‌دهد. به عبارت دیگر، هنجارها مجموعه‌ای از استانداردها مبتنی بر مقادیر گروهی هستند که برای سنجش رفتار مورد استفاده قرار می‌گیرند (Forsell 2013: 53). با توجه به عضویت افراد مختلف در یک باشگاه ورزشی به اشتراک‌گذاری ارزش‌های مشترک

می‌تواند به بهبود هنجارهای رفتاری کمک کرده و طبیعتاً از ادراک همکاری بین اعضای باشگاه حمایت کند که در نهایت این وضعیت می‌تواند بر سرمایه اجتماعی اثرگذار باشد. در مجموع، از آنجا که هدف پژوهش حاضر اعتبارسنجی ابزار سرمایه اجتماعی در باشگاه‌های تفریحی- ورزشی بود می‌توان گفت بر مبنای نتایج آماری به دست آمده پژوهشگران می‌توانند از نتایج این تحقیق در تحقیقات آتی خود در بستر ورزش به منزله ابزاری معتبر استفاده کنند. همچنین، محققان می‌توانند با در نظر گرفتن متغیرهای جمعیت‌شناختی- از قبیل سن، وضعیت تحصیلی، درآمد، جنسیت- به ارزیابی دقیق‌تر سرمایه اجتماعی بین ورزشکاران و اثرگذاری هر یک از این متغیرها در تعدیلگری شدت رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بستر ورزش بپردازند. نیز پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به مقایسه و ارزیابی باشگاه‌های دولتی و خصوصی و نقش سرمایه اجتماعی در هر یک پرداخته شود.

منابع

۱. اسلامی مرزن‌کلاته، محمدمهدی؛ سید جعفر موسوی؛ غلامرضا خوش‌فر (۱۳۹۳). «رابطه سرمایه اجتماعی و مشارکت زنان در فعالیت‌های ورزشی (مورد مطالعه: زنان شهر گرگان)»، مدیریت سرمایه اجتماعی، ۱(۲)، صص ۱۳۹-۱۵۹.
۲. پارسامهر، مهربان؛ محمدرضا نیک‌نژاد؛ سید پویا رسولی‌نژاد (۱۳۹۶). «تبیین نقش سرمایه اجتماعی در توسعه مشارکت ورزشی جوانان (مطالعه موردی: شهر یزد)»، مطالعات مدیریت ورزشی، ۹(۴۲)، صص ۱۷-۳۸.

References

1. Carrillo Álvarez, E. & Riera Romani, J. (2017). Measuring social capital: further insights. *Gaceta sanitaria*, 31, pp. 57-61.
2. Elmoose-sterlund, K. & Van der Roest, J-W. (2017). Understanding social capital in sports clubs: Participation, duration and social trust. *European Journal for Sport and Society*, 14(4), pp. 366-386.
3. Erickson, L. & Benton, A. (2019). Measuring Social Capital in Human Services Programs. *OFFICE OF HUMAN SERVICES POLICY*.
4. Eslami Marzankolatheh, M., Moosavi, S., & Khoshfar, G. (2014). Relationship between Social Capital and Participation in Sports Activities (Case: Womens in Gorgan). *Social Capital Management*, 1(2), pp. 139-159. (in Persian)
5. Forsell, T. E. (2013). An Exploratory Study of the Nature of Social Capital in Local Area Leisure Clubs. Victoria University.
6. Forsell, T., Tower, J., & Polman, R. (2018). Development of a scale to measure social Capital in Recreation and Sport Clubs. *Leisure Sciences*, pp. 106-122.
7. Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2016). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. Sage Publications.
8. Harper, R. & Kelly, M. (2003). Measuring social capital in the United Kingdom. *Office for National Statistics*, pp. 1-23.
9. Harpham, T., Grant, E., & Thomas, E. (2002). Measuring social capital within health surveys: key issues. *Health policy and planning*, 17(1), pp. 106-111.
10. Henseler, J., Hubona, G., & Ray, P. A. (2016). Using PLS path modeling in new technology research: updated guidelines. *Industrial management & data systems*, 116(1), pp. 2-20.
11. Lin, N. (2002). *Social capital: A theory of social structure and action*. Cambridge university press.
12. Narayan, D. & Cassidy, M. F. (2001). A dimensional approach to measuring social capital: development and validation of a social capital inventory. *Current sociology*, 49(2), pp. 59-102.

13. Nicholson, M., Brown, K., & Hoye, R. (2013). Sport's social provisions. *Sport management review*, 16(2), pp. 148–160.
14. Nicholson, M. & Hoye, R. (2008). *Sport and social capital*. Routledge.
15. Onyx, J. & Bullen, P. (2000). Measuring social capital in five communities. *The journal of applied behavioral science*, 36(1), pp. 23–42.
16. Parsa-Mehr, M., Nik Nejad, M., & Rasooli Nejda, P. (2017). Explanation the Role of Social Capital in the Development of Youth Sports Participation (Case Study: Yazd). *Sport Management Studies*, 9(42), pp. 17-38. (in Persian)
17. Skinner, J., Zakus, D. H., & Cowell, J. (2008). Development through sport: Building social capital in disadvantaged communities. *Sport management review*, 11(3), pp. 253–275.
18. Theeboom, M., Schailée, H., & Nols, Z. (2012). Social capital development among ethnic minorities in mixed and separate sport clubs. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4(1), pp. 1–21.
19. Tonts, M. (2005). Competitive sport and social capital in rural Australia. *Journal of rural studies*, 21(2), pp. 137–149.
20. Wordl, B. (2004). Measuring social capital: an integrated questionnaire. Christiaan Grootaert. [et al.]. p. cm. *World Bank Working Paper*, (18).
21. Zakus, D., Skinner, J., & Edwards, A. (2009). Social capital in Australian sport. *Sport in society*, 12(7), pp. 986–998.
22. Zhang, Y. & Jiang, J. (2019). Social capital and health in China: Evidence from the Chinese general social survey 2010. *Social Indicators Research*, 142(1), pp. 411–430.